

*О. Ю. Шереметьєва,*

к.ю.н.,

доцент кафедри міжнародного та європейського права  
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

## **ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ У НЕПРОФІЛЬНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

У 90-х роках минулого століття в Україні сформувалася потреба у підготовці юристів, які оволоділи не тільки системою базових правових знань, що відповідають певному освітньо-кваліфікаційному рівню, але й отримали спеціальну галузеву правову підготовку, враховуючи особливості правового регулювання відносин у окремих сферах життєдіяльності суспільства. Це було обумовлено розвитком ринкових відносин, розподілом і кооперацією праці, появою поряд із державною приватною власністю на засоби виробництва, що сприяло розширенню попиту на фахівців у галузі права у цілому, та появи потреби у висококваліфікованих юристах, обізнаних із специфікою правового регулювання діяльності певної галузі економіки або економічної сфери.

Питання підготовки фахівців різного профілю, формування їх як особистостей, наділених не тільки глибокими фаховими знаннями, але й із сформованими світоглядними позиціями, високо моральних, естетично й духовно розвинутих, були в центрі уваги науковців (філософів, правників, педагогів) ще з античних часів. Так, цією проблематикою займалися Платон, Аристотель, Цицерон, Джон Локк, Жан-Жак Руссо, Г.С. Сковорода, Л.М. Толстой, А.С. Макаренко, В.О. Сухомлинський та ін.

Враховуючи виклики сучасності в деяких вищих навчальних закладах на базі правових кафедр почали формуватися нові структурні підрозділи — юридичні факультети. Ці факультети створювалися з метою задоволення потреб ринку праці у кваліфікованих фахівцях, які отримали не тільки універсальну (базову) правову підготовку в галузі юриспруденції, але й оволоділи системою теоретичних знань і практичних, специфічних навичок, які необхідні для роботи у певній галузі економіки. Оскільки лише в розумному поєднанні економічних і правових знань — шлях до ефективного забезпечення правової роботи у різних економічних

структурах народного господарства [1, с. 8]. Такий шлях пройшли, зокрема, юридичний факультет ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» та Національний авіаційний університет (далі — НАУ), у яких спеціалізація вищого навчального закладу визначає специфіку підготовки юристів на юридичному факультеті, як внутрішній структурний ланці цього вузу. Так, наприклад, у ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» на базі кафедри правознавства, яка була визнана базовою для неюридичних вузів нашої держави [1, с. 9], було створено юридичний факультет, а в НАУ на базі кафедри культури та права було сформовано Інститут повітряного і космічного права (зараз — Юридичний інститут).

Специфіка вищого навчального закладу визначає і специфіку організації навчального процесу у його структурних одиницях — на юридичних факультетах. Відповідно до ст. 14 Закону України «Про вищу освіту» навчальні плани визначають графік навчального процесу, перелік, послідовність і час вивчення навчальних дисциплін, форми навчальних занять і терміни їх проведення, а також форми проведення підсумкового контролю [2]. В основі навчальних планів, за якими готують майбутніх юристів, обов'язково має бути покладений визначений стандарт, який був би настільки гнучким, щоб давав певні можливості для підготовки юриста не тільки широкого профілю, а й конкретної спеціальної спрямованості [3, с. 9]. Так, навчальні плани, на нашу думку, мають передбачати від 15 до 25 % часу на вивчення студентами спеціальних неюридичних дисциплін, знання з яких є базовими у певній галузі народногосподарського комплексу. Наприклад, на юридичному факультеті ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» навчальний план включає вивчення студентами таких дисциплін, як «Економічна теорія», «Державне регулювання економіки», «Менеджмент», «Економіка підприємства», «Фінанси», «Бухгалтерський облік», «Міжнародна економіка» тощо, оскільки юрист, який не знає економічної сфери, не здатний успішно виконувати свої обов'язки [3, с. 9], а в Юридичному інституті НАУ студенти отримують базові знання із будови повітряного судна та загальних засад діяльності авіатранспорту з такої дисципліни, як «Загальний курс авіатранспорту». Більш того, навчальні плани мають охоплювати не тільки базові (основні) юридичні дисципліни, такі, наприклад, як «Конституційне право», «Адміністративне право», «Кримінальне право», але і профільні спеціальні юридичні дисципліни, як матеріальні, так і процесуальні, які відповідають

спеціалізації вищого навчального закладу. Зокрема, на юридичному факультеті ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» студенти вивчають «Фінансове та банківське право», «Господарське процесуальне право», «Податкове право», «Міжнародне економічне право» тощо, а в Юридичному інституті НАУ студенти поглиблено вивчають такі дисципліни, як «Міжнародне повітряне право», «Міжнародне космічне право», «Правове забезпечення діяльності авіакосмічної галузі» тощо. Про необхідність включення до навчальних планів такої дисципліни, як «Міжнародне економічне право», зазначає і доктор юридичних наук, академік НАН України В.К. Мамутов, оскільки проблема вивчення міжнародного економічного права давно стала досить актуальною, а нині ще більше актуалізувалася, враховуючи членство України у міжнародних і регіональних економічних організаціях [4, с. 19]. Доктор юридичних наук, академік НАН України Ю.С. Шемшученко та професор Ю.Л. Бошицький стверджують, що фахівець-юрист — це не просто спеціаліст з високим рівнем інтелекту, гнучким розумом і глибокими знаннями, його розум і знання у вищій школі мають отримати міцні гуманістичні підвалини [5, с. 27]. Отже зміст освіти в Київському університеті права НАН України передбачає не тільки фахові знання, але й знання про людину й суспільство, про навколишній світ, про почуття й відносини між людьми, а сучасний університет, продовжуючи давні традиції, являє собою триєдність ціннісних орієнтацій: навчання, дослідження і виховання [5, с. 23]. У зв'язку з цим не можна не погодитися із думкою доктора юридичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України В.Ф. Опришка, що в цьому плані необхідно давати більше свободи вузам і факультетам, що сприятиме глибшій професійній підготовці фахівців з конкретного спрямування [с. 10 матеріалу].

Крім цього, особливості підготовки юристів у непрофільних вищих навчальних закладах, пов'язані із спеціалізацією кафедр юридичних факультетів, які мають відповідати не тільки загальною юридичному профілю, але і спеціалізації вищого навчального закладу. Так, на юридичному факультеті ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» функціонують п'ять профільних юридичних кафедр, у складі яких і кафедри, що відповідають спеціалізації вузу в економічній сфері, а саме кафедра правового регулювання економіки та кафедра міжнародного та європейського права. На цих кафедрах, зокрема, і викладається більшість профільних спеціа-

льних юридичних дисциплін. Аналогічна ситуація і в Юридичному інституті НАУ, де функціонує профільна кафедра повітряного, космічного та екологічного права.

Відповідно отримані студентами під час вивчення навчальних дисциплін теоретичні знання потребують подальшого їх закріплення на практиці та набуття певних практичних навичок. З цією метою навчальні плани передбачають проходження студентами переддипломної практики. На нашу думку, саме цей вид практики є обов'язковим для студентів, які навчаються за напрямом підготовки «Правознавство», а інші види практики такі як, наприклад, навчальна є незрозумілими з точки зору мети, формування переліку баз практики та кінцевого результату — у вигляді отримання студентами-юристами конкретних практичних навичок. Враховуючи це, вищі навчальні заклади мають формувати перелік баз практики, які відповідають спеціалізації цього закладу, і на яких студенти зможуть оволодіти спеціальними практичними навичками у певній галузі народного господарського комплексу. Наприклад, студенти магістерського рівня підготовки денної форми навчання юридичного факультету ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» проходять практику у Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, Вищому господарському суді, Господарському суді м. Києва, ПАТ «Ерсте Банк» тощо, а студенти Юридичного інституту НАУ у Державній авіаційній службі України, в АНТК ім. О.К. Антонова та деяких інших.

Відповідно до стандартів вищої освіти вищі навчальні заклади визначають спеціалізації за спеціальностями, за якими здійснюється підготовка фахівців освітньо-кваліфікаційних рівнів молодшого спеціаліста, спеціаліста та магістра. Назви спеціалізацій за спеціальностями відображають відмінності у засобах, умовах та продуктах діяльності в межах спеціальності [2, ст.14]. Так, на юридичному факультеті ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» готують фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» за такими магістерськими програмами підготовки фахівців: «Правове регулювання економіки», «Міжнародне економічне право», «Правове регулювання банківської діяльності», «Господарське судочинство». Водночас у Юридичному інституті НАУ лише одна спеціалізація «Транспортне право» відповідає профілю університету, а інші дві є загальною юридичною, так би мовити, класичного спрямування: «Цивільне та трудове право» та «Господарське право».

Підводячи підсумок, хотілося б зазначити, що можна довго дискутувати з приводу необхідності лише класичної юридичної освіти, але, на нашу думку, саме життя диктує потребу у наявності поглиблених знань фахівців-юристів у певних сферах життєдіяльності суспільства. Такий підхід до юридичної освіти обумовлений існуючими умовами та вимогами до якості підготовки правників, що склалися на національному та міжнародному ринках праці, а отже істотно впливають на рух робочої сили як усередині країни, так і між країнами. Таким чином, наявність відповідних фахівців сприятиме покращенню правової ситуації у тій чи тій сфері, розвитку демократичної, правової держави, кваліфікованому захисті інтересів юридичних та фізичних осіб, у тому числі, і різних суб'єктів господарювання. Питання підготовки майбутніх юристів мають не абияке загальнодержавне значення, хоча юрист — це не лікар, помилки якого відразу відчутні на здоров'ї людини, юрист — це лікар суспільства, який повинен дбати про його здоров'я. Дійсно «для побудови, формування правової держави в Україні важливе значення має діяльність таких фахівців, як правознавці, юристи. Це мають бути досвідчені люди, які не тільки глибоко розуміють, а й реально усвідомлюють соціальну роль права» [3, с. 3].

### Список використаних джерел

1. *Опришко В. Ф.* Слово до читача декана юридичного факультету КНЕУ Опришко В. Ф. / В. Ф. Опришко // Відроджений заново: Юридичний факультет КНЕУ. — К.: Оріони, 2003. — С. 5—13.
2. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 20. — Ст. 134.
3. *Опришко В. Ф.* Підготовці майбутніх юристів — високі вимоги / В. Ф. Опришко // Проблеми вдосконалення підготовки юристів: професійні та морально-етичні аспекти: Зб. матеріалів наук.-метод. конф., жовтень 2008 р. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 3—13.
4. *Мамутов В. К.* Вдосконалювати викладання цивільного та господарського права / В. К. Мамутов // Проблеми вдосконалення підготовки юристів: професійні та морально-етичні аспекти: Зб. матеріалів наук.-метод. конф., жовтень 2008 р. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 14—20.
5. *Шемшученко Ю. С., Бошицький Ю. Л.* Актуальні питання морально-етичної підготовки юристів у сучасних умовах розвитку України / Ю. С. Шемшученко, Ю. Л. Бошицький // Проблеми вдосконалення підготовки юристів: професійні та морально-етичні аспекти: Зб. матеріалів наук.-метод. конф., жовтень 2008 р. — К.: КНЕУ, 2008. — С. 21—29.

Стаття надійшла до редакції 10.09.13.